

ปัจจัยด้านการศึกษาของบุตรในครอบครัว ต่อโอกาส การพัฒนาทางเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนรายได้น้อย

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอภิปรายส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านการจัดการที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยรายงานเฉพาะปัจจัยด้านการศึกษาของบุตรในครอบครัวที่มีผลต่อโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจครัวเรือน (social mobility) ของชุมชนรายได้น้อย การวิจัยนี้สุ่มตัวอย่างจากชุมชนรายได้ต่ำจำนวน 1,000 ครัวเรือนจากชุมชนสี่ประเภทในกรุงเทพฯ ชั้นใน ชั้นกลางและชั้นนอก สมมติฐานของการวิจัยตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีของ John F.C. Turner ที่ว่าด้วยความเป็นที่พึงพิงของประชาชนรายได้ต่ำของชุมชนแออัด (bridgehead) ที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อผู้อยู่อาศัยให้พัฒนาตัวเองด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ก่อนย้ายออกจากชุมชนไป ปัจจัยด้านการศึกษาของบุตรจึงเป็นตัวชี้วัดความน่าจะเป็นด้านการพัฒนาการดังกล่าว งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถามเพื่อสรุปผลสองด้าน ได้แก่ โครงสร้างครอบครัวที่มีผลต่อความต้องการที่พักอาศัย และการศึกษาของบุตรทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่มีผลต่อ social mobility ของครอบครัว การศึกษานี้พบว่า สำหรับชุมชนแออัดซึ่งมีรายได้น้อยและความสามารถในการจ่ายด้านที่อยู่อาศัยต่ำสุดในสี่ประเภทชุมชน แต่ในขณะเดียวกันโครงสร้างครัวเรือนของชุมชนดังกล่าวยังประกอบด้วยบุตรที่ต้องการการเลี้ยงดูจำนวนมากกว่า และมีความต้องการด้านพื้นที่ที่พักอาศัยมากกว่าประเภทอื่น นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนในชุมชนแออัดมีข้อจำกัดด้านการส่งเสียให้บุตรที่มีอายุ 19-25 ปี ได้รับการศึกษาต่อเพื่อประกอบอาชีพ ลักษณะและข้อจำกัดของครัวเรือนเหล่านี้ จึงเป็นอุปสรรคหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนของชุมชนแออัดเมื่อเทียบกับชุมชนรายได้ต่ำประเภทอื่น การวิจัยยังพบอีกว่า ชุมชนแออัดมีความต้องการให้บุตรสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีในอัตราที่ต่ำและแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับชุมชนประเภทอื่น ทั้งนี้เนื่องจากมีขีดความสามารถในการส่งเสียต่ำกว่า นอกจากนี้ ที่ตั้งของสถาบันการศึกษาในละแวกชุมชนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกอนาคตของบุตรทั้งในด้านอาชีพและระดับการศึกษา การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่า เนื่องจากชุมชนที่มีรายได้น้อยจะเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยสูงสุดและมีความสามารถต่ำสุดในการให้การศึกษาแก่บุตร ภาครัฐนอกจากจะต้องจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยเป็นอันดับแรกโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการจ่ายแล้ว ภาครัฐยังไม่ควรมองข้ามความสำคัญของโครงสร้างครัวเรือนและระบบการศึกษาในท้องถิ่นที่จะสามารถเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนรายได้ต่ำสามารถขยับตนเองด้วยการให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่บุตร

คำสำคัญ: นโยบายการให้บริการผังเมือง, ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ด้อยโอกาส, ความทัดเทียมในสังคม, Social mobility และการศึกษา, นโยบายภาครัฐ

บทนำ

การศึกษานี้สุ่มตัวอย่างจากชุมชนรายได้น้อยสี่ประเภทในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ชุมชนแออัด (ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนประเภท spontaneous settlement) บ้านเอื้ออาทร (ตัวแทนของชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจ่ายและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ) เคหะชุมชน (ตัวแทนของชุมชนเมืองที่ได้รับการรื้อย้ายจากกรุงเทพฯ ชั้นใน) และบ้านสงเคราะห์ (ตัวแทนของชุมชนเก่าที่ได้รับการสนับสนุนจากการเคหะฯ และมี mobility ในบางส่วน) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-state sampling) โดยแบ่งสุ่มจากสามพื้นที่ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีลักษณะความหนาแน่นและการใช้ที่ดินต่างกัน ได้แก่ เขตกรุงเทพฯ ชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก การเก็บตัวอย่างจำนวน 1,000 ตัวอย่างได้แบ่งเก็บจากแต่ละประเภทชุมชนด้วยจำนวนที่เท่ากัน

1. โครงสร้างครัวเรือนที่มีผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัย

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามในพื้นที่ศึกษาพบว่า ภาพรวมของครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่าง ๆ เป็นไปตามโครงสร้างครัวเรือนแบบชุมชนเมืองซึ่งมีขนาดเล็ก มีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ย 2.16 คนต่อครัวเรือน (ตารางที่ 1) โดยส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่มีบุตรเพียง 1 คน (ร้อยละ 34.1) ถึง 2 คน (ร้อยละ 38.2) รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนขนาดปานกลางที่มีบุตร 3 ถึง 4 คน ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 16.3 และ 6.1 ตามลำดับ สำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีบุตร 5 คนและ 6 คนขึ้นไปนั้นพบเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 2.7 และ 2.6 ตามลำดับ) ข้อมูลในตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรทั้งหมดต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนแออัดถือว่ามีจำนวนบุตรมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.33 คนต่อครัวเรือน) รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนในเคหะชุมชน ชุมชนบ้านสงเคราะห์ และชุมชนบ้านเอื้ออาทร ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 2.11, 1.90 และ 1.81 คนต่อครัวเรือนตามลำดับ) (ตารางที่ 1) เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของบุตรของครัวเรือนในชุมชนต่าง ๆ พบว่าครัวเรือนทั้งหมดมีบุตรที่กำลังอยู่ในความดูแลตั้งแต่ 1 ถึง 6 คน ค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่อยู่ในความดูแลในปัจจุบันของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) (ตารางที่ 2) ข้อมูลดังกล่าวมีแนวโน้มของการกระจายข้อมูลคล้ายคลึงกับจำนวนบุตรทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น โดยครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนแออัดมีจำนวนบุตรที่อยู่ในความดูแลมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.84 คนต่อครัวเรือน) รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนในเคหะชุมชน ชุมชนบ้านเอื้ออาทร และชุมชนบ้านสงเคราะห์ ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 1.77, 1.49 และ 1.46 คนต่อครัวเรือนตามลำดับ) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรทั้งหมดในครัวเรือนแยกตามลักษณะชุมชน

ลักษณะชุมชน	ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรทั้งหมด* (คน)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (คน)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	2.33	1.40	1.00	10.00
บ้านเอื้ออาทร	1.81	1.00	1.00	6.00
เคหะชุมชน	2.11	1.43	1.00	10.00
บ้านสงเคราะห์	1.90	.83	1.00	4.00
รวม	2.16	1.32	1.00	10.00

หมายเหตุ: * ค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรทั้งหมดคำนวณจากข้อมูลของครัวเรือนที่มีบุตรตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป
การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=5.925$, $Sig. =.001$, $df=3$,

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่อยู่ในความดูแลของครัวเรือนแยกตามลักษณะชุมชน

ลักษณะชุมชน	ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่อยู่ในความดูแล* (คน)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (คน)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	1.84	.95	1.00	5.00
บ้านเอื้ออาทร	1.46	.64	1.00	3.00
เคหะชุมชน	1.77	.97	1.00	6.00
บ้านสงเคราะห์	1.49	.63	1.00	3.00
รวม	1.72	.89	1.00	6.00

หมายเหตุ: * ค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่อยู่ในความดูแล คำนวณจากข้อมูลของครัวเรือนที่มีบุตรตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป
การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=5.877$, $Sig. =.001$, $df=3$

การใช้จำนวนและการศึกษาบุตรเป็นตัวชี้วัด Social Mobility

ในการพิจารณาความต้องการที่อยู่อาศัยในอนาคตนั้น การศึกษาได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุ 19-25 ปี ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลบางประการคือ ประการแรก ครอบครัวที่มีบุตรอย่างเข้าสู่วัยดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือขยายการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยเดิมหรือหาที่อยู่ใหม่มากที่สุด สำหรับครอบครัวที่มีบุตรมากกว่าหนึ่งคน เมื่อวัยเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นหรือวัยทำงานการอยู่ร่วมกันในห้องเดียวอาจไม่เหมาะสมอีกต่อไป ความต้องการพื้นที่ส่วนตัวเพิ่มขึ้น ผู้ปกครองอาจจำเป็นต้องขยายพื้นที่อยู่อาศัยภายในที่พักเดิมหรือหาที่อยู่ใหม่หากที่อยู่ในปัจจุบันนั้นคับแคบและไม่สามารถขยายได้อีกต่อไป ประการต่อมาบุตรที่มีอายุระหว่าง 19-25 ปีนี้ส่วนหนึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและกำลังก้าวสู่ระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป และอีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังเข้าสู่ตลาดงาน ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการซื้อที่อยู่อาศัยหรือเป็นผู้บริโภคกลุ่มที่สำคัญของตลาดที่อยู่อาศัยในอนาคต ด้วยเหตุนี้นโยบายการจัดการที่อยู่อาศัยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในวัยดังกล่าว รวมทั้งลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามความสามารถของบุตรในช่วงอายุดังกล่าวที่จะสร้างโอกาสในการทำงานที่มีรายได้เพียงพอต่อการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยในอนาคตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาที่ได้รับ ด้วยเหตุนี้ความ

ประสงค์ของผู้ปกครองในการให้การศึกษาแก่บุตรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปัจจุบันให้ดีขึ้น (Mobility) รวมทั้งปรับปรุงสภาพการอยู่อาศัยจากชุมชนแออัดและที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก ราคาถูกไปสู่สภาพการอยู่อาศัยที่ดีกว่าในอนาคต

จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 1,000 ครอบครัว พบว่ามีครัวเรือนที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุ 19-25 ปีจำนวน 252 ครัวเรือน ครอบครัวเหล่านี้มีบุตรในช่วงอายุดังกล่าวตั้งแต่ 1 คน ถึง 4 คน โดยจำนวนผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 19-25 ปีในพื้นที่ศึกษาทั้งหมดมีจำนวนทั้งสิ้น 404 คน เมื่อพิจารณาครัวเรือนที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุ 19-25 ปีซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนต่าง ๆ พบว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรในวัยดังกล่าวของครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนลักษณะต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเป็นกลุ่มที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุดังกล่าวมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.75 คนต่อครัวเรือน) รองลงมาได้แก่ครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนบ้านเอื้ออาทร (ค่าเฉลี่ย 1.38 คนต่อครัวเรือน) ในขณะที่ครัวเรือนในเคหะชุมชนและชุมชนบ้านสงเคราะห์ต่างมีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรในวัยดังกล่าวนี้ใกล้เคียงกัน (ค่าเฉลี่ย 1.29 และ 1.28 คนต่อครัวเรือน ตามลำดับ) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนบุตรอายุ 19-25 ปีที่อาศัยในชุมชนลักษณะต่าง ๆ

ลักษณะชุมชน	ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรอายุ 19-25 ปี (คน)	ค่าสวณเบี่ยงเบนมาตรฐาน (คน)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	1.75	.91	1.00	4.00
บ้านเอื้ออาทร	1.38	.70	1.00	4.00
เคหะชุมชน	1.29	.53	1.00	3.00
บ้านสงเคราะห์	1.28	.57	1.00	3.00
รวม	1.60	.84	1.00	4.00

หมายเหตุ: การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=5.309$, $df=3$, $Sig. =.001$

หากแยกพิจารณารายได้เฉลี่ยเฉพาะของกลุ่มครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ ดังตารางที่ 4 ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของรายได้ครัวเรือนในชุมชนลักษณะต่าง ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยแนวโน้มของข้อมูลแสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีครัวเรือนซึ่งมีจำนวนบุตรในช่วงอายุดังกล่าวมากขึ้น จะมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ลดลง ดังข้อมูลของครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนแออัดซึ่งมีจำนวนบุตรในช่วงอายุดังกล่าวมากที่สุดนั้น (ค่าเฉลี่ย 1.75 คนต่อครัวเรือน) พบว่าเป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยของรายได้ครัวเรือนต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 11,835.67 บาท/เดือน) และเป็นกลุ่มเสี่ยงที่บุตรมีโอกาสได้รับการศึกษาน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนอื่น ๆ ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านสงเคราะห์ซึ่งมีจำนวนบุตรในช่วงอายุดังกล่าวน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.28 คนต่อครัวเรือน) นั้น พบว่าเป็นชุมชนที่มีรายได้ครัวเรือนโดยเฉลี่ยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 24,476.11 บาท/เดือน) (ตารางที่ 3 และ 4)

ตารางที่ 4 แสดงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีจำนวนต่าง ๆ

ลักษณะชุมชน	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี (บาท)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บาท)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	11,835.67	10,533.16	1,000.00	100,000.00
บ้านเอื้ออาทร	13,250.00	5,669.31	5,000.00	30,000.00
เคหะชุมชน	17,758.06	11,283.37	3,000.00	60,000.00
บ้านสงเคราะห์	24,476.11	13,274.95	4,800.00	50,000.00
รวม	13,736.87	10,791.29	1,000.00	100,000.00

หมายเหตุ: การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=10.027$, $df=3$, $Sig. =.000$

เนื่องจากประเภทของที่อยู่อาศัยแบบต่าง ๆ มีสภาพที่ต่างกันตามลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัย ดังนั้นการศึกษาจึงได้แยกพิจารณาลักษณะที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของกลุ่มครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี ตามลักษณะของชุมชน โดยพบว่า ภายในชุมชนแออัด กลุ่มที่อาศัยในที่อยู่อาศัยประเภทบ้านแบ่งเช่ามีค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรในช่วงอายุ 19-25 ปีมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.05 คนต่อครัวเรือน) รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่อาศัยในบ้านเดี่ยว และห้องเช่า/ห้องแถวขนาดเล็ก (ค่าเฉลี่ย 1.83 และ 1.44 คนต่อครัวเรือน) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) จากที่กล่าวข้างต้นหากพิจารณากลุ่มของครัวเรือนที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุดังกล่าวว่าเป็นกลุ่มที่มีความต้องการเปลี่ยนแปลงด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุดแล้ว จะพบว่าการขยายขยายที่พักอาศัยในปัจจุบันเพื่อรองรับบุตรในวัยดังกล่าวของครัวเรือนที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในบ้านเช่าหรือห้องแถวขนาดเล็กนั้นมีความเป็นไปได้น้อยมาก เนื่องจากเนื้อที่ที่จำกัด ด้วยเหตุนี้การหาที่อยู่แห่งใหม่จึงน่าจะเป็นทางเลือกต่อไปสำหรับกลุ่มซึ่งอยู่ในที่อยู่อาศัยขนาดเล็กนี้ ในขณะที่ครัวเรือนซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวอาจจะสามารถขยายขยายหรือเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัยในปัจจุบันได้พอสมควร อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบดีว่าสภาพที่อยู่อาศัยภายในชุมชนแออัดนั้นมีสภาพที่ทรุดโทรมและบางส่วนไม่มีความมั่นคงบนที่ดินและบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ดังนั้นความสามารถในการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบันจึงมีอย่างจำกัด ในส่วนของชุมชนบ้านเอื้ออาทร เคหะชุมชนและบ้านสงเคราะห์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตที่มีห้องพักขนาดเล็ก ดังนั้นครัวเรือนที่มีบุตรในวัย 19-25 ปี ดังกล่าวนี้น่าจะมีแนวโน้มในการหาที่อยู่ใหม่มากกว่าครัวเรือนที่อาศัยในที่อยู่อาศัยประเภทอื่น ๆ

ตารางที่ 5 แสดงประเภทของที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ชุมชน	ประเภทที่อยู่อาศัย	ค่าเฉลี่ยจำนวน บุตรอายุ 19-25 ปี (คน)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (คน)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	บ้านเดี่ยว	1.83	.98	1.00	4.00
	บ้านแบ่งเช่า	2.05	.85	1.00	4.00
	ห้องเช่า/ห้องแถว	1.44	.66	1.00	3.00
บ้านเอื้ออาทร	บ้านเดี่ยว	1.31	.63	1.00	3.00
	อาคารพาณิชย์/ทาวน์เฮาส์	1.00	.	1.00	1.00
	แฟลต	1.44	.77	1.00	4.00
	ห้องเช่า/ห้องแถว	1.00	.	1.00	1.00
เคหะชุมชน	บ้านเดี่ยว	1.00	.00	1.00	1.00
	อาคารพาณิชย์/ทาวน์เฮาส์	1.50	1.00	1.00	3.00
	แฟลต	1.26	.45	1.00	2.00
บ้านสงเคราะห์	บ้านเดี่ยว	1.00	.00	1.00	1.00
	แฟลต	1.33	.62	1.00	3.00
	บ้านแบ่งเช่า	1.00	.	1.00	1.00
รวม	บ้านเดี่ยว	1.75	.95	1.00	4.00
	อาคารพาณิชย์/ทาวน์เฮาส์	1.40	.89	1.00	3.00
	แฟลต	1.35	.63	1.00	4.00
	บ้านแบ่งเช่า	2.00	.86	1.00	4.00
	ห้องเช่า/ห้องแถว	1.43	.65	1.00	3.00

หมายเหตุ: การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่มประเภทที่อยู่อาศัย: $F=3.996$, $df=4$, $Sig. =.004$

ความต้องการที่อยู่อาศัยในอนาคต

การศึกษาได้พิจารณาความต้องการที่อยู่อาศัยใหม่ของกลุ่มครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีในประเด็นด้านความประสงค์ในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยราคาถูกจากภาพรวมของครัวเรือนที่มีบุตรในวัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยราคาถูกโดยการเช่าซื้อ (ร้อยละ 83.6) และเช่า (ร้อยละ 7.3) ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 9.1 ของครัวเรือนในกลุ่มนี้ที่ไม่ต้องการที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ (ตารางที่ 6) อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีอายุ 19-25 ปีระหว่างครัวเรือนที่มีความประสงค์ในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยต่างกันไม่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ต้องการที่อยู่แห่งใหม่เป็นกลุ่มที่มีจำนวนบุตรในช่วงอายุดังกล่าวมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.67 คนต่อครัวเรือน) เมื่อพิจารณาประเภทที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของกลุ่มที่ไม่ต้องการที่อยู่อาศัยแห่งใหม่นี้พบว่าส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยว (ร้อยละ 52.4) รองลงมาได้แก่กลุ่มที่อยู่อาศัยในแฟลต (ร้อยละ 38.1) อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ของชุมชนทุกรูปแบบต้องการเข้าร่วมโครงการแบบการเช่าซื้อ โดยที่ประเภทแฟลตเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งมีผู้ไม่ต้องการเข้าร่วมสูงสุด (ร้อยละ 14.3) เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในโครงการประเภทนี้อยู่แล้ว (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 แสดงความประสคในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ความประสคในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัย	ร้อยละของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีทั้งหมด	ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรอายุ 19-25 ปี (คน) ^a	ค่าสวณเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
เช่า	7.3%	1.53	1.01	1.00	4.00
เช่าซื้อ	83.6%	1.59	.80	1.00	4.00
ไม่ต้องการเข้าร่วม	9.1%	1.67	.86	1.00	4.00
รวม	100.0%	1.59	.82	1.00	4.00

หมายเหตุ: * การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=1.37$, $df=2$, $Sig. =.872$

ตารางที่ 7 แสดงความประสคในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยแยกตามประเภทที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ความประสคในการเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัย	ประเภทที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี					รวม
	บ้านเดี่ยว	อาคารพาณิชย์/ทาวน์เฮาส์	แฟลต	บ้านแบ่งเช่า	ห้องเช่า/ห้องแถว	
เช่า	35.3% (5.6)		23.5% (7.1)	5.9% (5.0)	35.3% (17.1)	100.0% (7.6)
เช่าซื้อ	48.6% (84.1)	2.7% (100.0)	23.8% (78.6)	9.7% (90.0)	15.1% (80.0)	100.0% (83.0)
ไม่ต้องการ	52.4% (10.3)		38.1% (14.3)	4.8% (5.0)	4.8% (2.9)	100.0% (9.4)
รวม	48.0% (100.0)	2.2% (100.0)	25.1% (100.0)	9.0% (100.0)	15.7% (100.0)	100.0% (100.0)

หมายเหตุ: () ร้อยละภายในสมร (ประเภทที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน)

Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value = 9.767a $df=8$, Asymp. Sig. (2-tailed) = .282

^a. 8 cells (53.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

ในการสำรวจประเภทของที่อยู่อาศัยที่ตรงกับความต้องการของครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวนี้ พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ต้องการที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตและบ้านแบ่งเช่าขนาดเล็ก (ร้อยละ 39.1 และ 28.5 ตามลำดับ) (ตารางที่ 8) สำหรับความต้องการเกี่ยวกับขนาดของที่อยู่อาศัย พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ต้องการอยู่ในที่อยู่อาศัยขนาด 2 ห้องนอนมากที่สุด (ร้อยละ 61.7) ซึ่งแสดงถึงความต้องการในการขยายที่อยู่อาศัยรองลงมาได้แก่ ที่อยู่อาศัยขนาด 1 ห้องนอน (ร้อยละ 23.4) ในขณะที่ที่อยู่อาศัยขนาดเล็กที่สุดซึ่งมีเพียงพื้นที่อเนกประสงค์ไม่มีการกันห้อง และที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่มากกว่า 2 ห้องนอน เป็นลักษณะที่มีผู้เลือกน้อยที่สุด (ร้อยละ 5.0 และ 9.0 ตามลำดับ) (ตารางที่ 9) ข้อมูลยังแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่มีอายุ 19-25 ปีระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่ต้องการที่อยู่อาศัยขนาดต่าง ๆ กันนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยครัวเรือนที่ต้องการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ที่สุดหรือมากกว่า 2 ห้องนอนเป็นกลุ่มที่มีจำนวนบุตรอยู่ในช่วงอายุดังกล่าวมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย

2.23 คนต่อครัวเรือน) ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีจำนวนบุตรในวัยดังกล่าวน้อยที่สุดได้แก่กลุ่มที่ต้องการที่อยู่อาศัยที่มีอย่างน้อย 1 ห้องนอน (ค่าเฉลี่ย 1.48 คนต่อครัวเรือน) (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 8 แสดงประเภทของที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสมกับอาชีพและความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ประเภทที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสมกับอาชีพและความเป็นอยู่	ร้อยละของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี *
บ้านเดี่ยว	6.6
อาคารพาณิชย์/ทาวน์เฮาส์	7.4
แฟลต	39.1
บ้านแบ่งเช่าขนาดเล็ก	28.5
ห้องแถวหรือห้องเช่า	18.4
รวม	100.0

หมายเหตุ: * แสดงร้อยละตามจำนวนผู้ที่เลือกคำตอบนั้น ๆ (Number of responses)

ตารางที่ 9 แสดงขนาดของที่อยู่อาศัยที่เล็กที่สุดที่สามารถอยู่ได้สำหรับครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ที่อยู่อาศัยที่เล็กที่สุดที่สามารถอยู่ได้	ร้อยละของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี	ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรอายุ 19-25 ปี (คน)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
พื้นที่นอกประสงค์ไม่มีการกั้นห้อง	5.0	1.91	.94	1.00	4.00
อย่างน้อย 1 ห้องนอน	23.4	1.48	.70	1.00	3.00
อย่างน้อย 2 ห้องนอน	61.7	1.58	.83	1.00	4.00
มากกว่า 2 ห้องนอน	9.9	2.23	1.11	1.00	4.00
รวม	100.0	1.64	.86	1.00	4.00

หมายเหตุ: * การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=4.811$, $df=3$, $Sig. =.003$

สำหรับความสามารถในการจ่ายเพื่อโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี การศึกษาได้พิจารณาความสามารถในการจ่ายแต่ละเดือนเพื่อเป็นค่าเช่าในกรณีที่ต้องการเช่าที่อยู่อาศัยหรือเพื่อเป็นค่าผ่อนชำระรายเดือนในกรณีที่ต้องการเช่าซื้อ และความสามารถในการจ่ายเงินค่างวดจากเงินออมของครัวเรือน ตารางที่ 10 และ ตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีบุตรอายุดังกล่าวซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยของจำนวนเงินที่สามารถจ่ายต่อเดือนและจำนวนเงินออมเพื่อจ่ายค่างวดต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) เมื่อพิจารณาความสามารถในการจ่ายต่อเดือนเพื่อที่อยู่อาศัย พบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดมีความสามารถในการจ่ายต่อเดือนต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1,813.74 บาท/เดือน) ถัดมาได้แก่ครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนบ้านเอื้ออาทร (ค่าเฉลี่ย 2,045.45 บาท/เดือน) เคหะชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2,560.71 บาท/เดือน) และชุมชนบ้านสงเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย 2,693.33 บาท/เดือน) สำหรับความสามารถในการจ่ายเงินค่างวดของครัวเรือนกลุ่มดังกล่าว การศึกษาได้ประเมินความสามารถในการจ่ายนี้จากเงินออมของครัวเรือนที่มีในปัจจุบัน จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนบ้านเอื้ออาทรเป็นกลุ่มที่ประมาณความสามารถ

ของตนเองในการจ่ายเงินดาวน์ต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 5,423.08 บาท) (ตารางที่ 11) ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนบ้านเอื้ออาทรต่างเป็นกลุ่มที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประเมินความสามารถในการจ่ายของครัวเรือนตนเอง จากความสามารถในการจ่ายเงินดาวน์ที่ผ่านมาและการผ่อนชำระค่าที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน หากเปรียบเทียบความสามารถในการจ่ายเงินดาวน์ของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี ในชุมชนลักษณะอื่นๆ พบว่าครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนแออัดเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการจ่ายต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 13,292.13 บาท) เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่อาศัยในเคหะชุมชน (ค่าเฉลี่ย 39,115.38 บาท) และชุมชนบ้านสงเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย 144,250.64 บาท) (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 10 ความสามารถในการจ่ายต่อเดือนเพื่อที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ลักษณะชุมชน	ค่าเฉลี่ยจำนวนเงินที่สามารถจ่ายต่อเดือน (บาท)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	1,813.74	1,082.43	500.00	5,100.00
บ้านเอื้ออาทร	2,045.45	2,923.26	1,000.00	15,000.00
เคหะชุมชน	2,560.71	1,175.16	1,000.00	5,000.00
บ้านสงเคราะห์	2,693.33	1,090.52	1,400.00	5,000.00
รวม	2,013.78	1,443.42	500.00	15,000.00

หมายเหตุ: * การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=3.413$, $df=3$, $Sig. =.019$

ตารางที่ 11 ความสามารถในการจ่ายเงินดาวน์เพื่อที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี

ลักษณะชุมชน	ค่าเฉลี่ยจำนวนเงินดาวน์ (บาท)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ชุมชนแออัด	13,292.13	19,669.11	.00	100,000.00
บ้านเอื้ออาทร	5,423.08	7,409.02	2,500.00	30,000.00
เคหะชุมชน	39,115.38	97,097.61	.00	500,000.00
บ้านสงเคราะห์	144,250.00	184,777.08	.00	500,000.00
รวม	28,582.14	77,607.35	.00	500,000.00

หมายเหตุ: * การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม: $F=13.419$, $df=3$, $Sig. =.000$

สภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในชุมชนลักษณะต่างๆ นี้อาจวิเคราะห์ได้ถึงความสามารถในการปรับปรุงสภาพการอยู่อาศัยในปัจจุบันหรือความสามารถในการมีที่อยู่ใหม่ โดยภาพรวมจะพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดถือว่ามีความสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่ากลุ่มที่อาศัยในชุมชนลักษณะอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ นอกจากครัวเรือนในชุมชนแออัดจะเป็นกลุ่มที่มีภาระในการดูแลบุตรมากที่สุดแล้ว สถานภาพของรายได้ดังกล่าวยังเป็นข้อจำกัดในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและการหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ นอกจากนี้ปัจจัยดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อโอกาสในการให้การศึกษาแก่บุตรในความดูแล และจำกัดโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคมของครัวเรือนในอนาคต

2. การศึกษาของบุตรที่มีผลต่อ Social Mobility ของครอบครัว

การวิจัยได้พิจารณาโอกาสในการให้การศึกษาแก่บุตรของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนลักษณะต่าง ๆ ในประเด็นความคาดหวังต่อการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพในอนาคตของบุตร รวมทั้งสถานศึกษาที่สามารถรองรับความต้องการดังกล่าวที่มีอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชน ความประสงค์ของผู้ปกครองในการให้การศึกษาในระดับสูงจะเป็นส่วนในการสนับสนุนให้บุตรได้พัฒนาความรู้ความสามารถและเข้าสู่การทำงานที่มีรายได้ดีและเพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงด้านที่อยู่อาศัยไปสู่สภาพการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ในการประเมินศักยภาพของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้มีรายได้น้อยในปัจจุบันต่อโอกาสในการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยในอนาคตรวมถึงการจัดหาสาธารณูปโภคด้านการศึกษาที่จำเป็นในละแวกชุมชน

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1000 ครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุ 19-25 ปี ส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในชั้นสูง เช่นเดียวกับภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (ร้อยละ 97.8) กลุ่มที่ไม่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมีเพียงจำนวนน้อยมาก (ร้อยละ 2.2) โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่ปัจจุบันอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด (ร้อยละ 3.6 ของผู้อาศัยในชุมชนแออัด) (ตารางที่ 12) ดังที่กล่าวข้างต้นลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ ดังนั้นความต้องการให้การศึกษาแก่บุตรในระดับสูงจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ อีก นอกเหนือจากลักษณะของชุมชนที่อาศัยในปัจจุบัน เช่น ปัจจัยด้านที่ตั้งของชุมชน สถานศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน ระดับการศึกษาที่ต้องการเรียนต่อ และรายได้ครัวเรือน เป็นต้น

ตารางที่ 12 แสดงความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูงของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีแยกตามลักษณะชุมชน

ความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูง	ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด	ร้อยละของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี	สัดส่วนของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีในชุมชนลักษณะต่าง ๆ *				
			ชุมชนแออัด	บ้านเอื้ออาทร	เคหะชุมชน	บ้านสงเคราะห์	รวม
มี	95.5	81.9	52.4% (96.4)	18.8% (100.0)	22.0% (98.6)	6.8% (100.0)	100.0% (97.8)
ไม่มี	4.5	18.1	86.7% (3.6)	—	13.3% (1.4)	—	100.0% (2.2)
รวม	100.0	100.0	53.2% (100.0)	18.4% (100.0)	21.8% (100.0)	6.6% (100.0)	100.0% (100.0)

หมายเหตุ: () ร้อยละภายในสมมติ (ลักษณะชุมชน)

* Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value = 7.582a df=3, Asymp. Sig. (2-tailed) = .055

a. 3 cells (37.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .99.

ที่ตั้งสถานศึกษา การตัดสินใจ และโอกาสในการศึกษาต่อของบุตร

การศึกษาได้สำรวจสถานศึกษาระดับสูงกว่าชั้นพื้นฐานหรือสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายเป็นต้นไปที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน โดยแยกพิจารณาประเภทของสถานศึกษาตามความแตกต่างด้านเนื้อหา (สายอาชีพและสายสามัญ) วุฒิการศึกษา (ปริญญาบัตร) และการประกอบการ (เอกชนและรัฐบาล) สถานศึกษาดังกล่าวประกอบด้วย วิทยาลัยอาชีวศึกษา สถาบันราชมนฑล มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยของรัฐ และสถาบันการศึกษาของเอกชน การวิเคราะห์ประเด็นของสถานศึกษาดังกล่าวได้อาศัยข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างกับสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชนอาจส่งผลโดยตรงต่อความประสงค์ในการศึกษาของบุตรทั้งในปัจจุบันและอนาคต หากจัดระดับคุณภาพของสถานศึกษาทั้ง 5 ประเภทดังกล่าว โดยพิจารณาจากความพร้อมด้านเนื้อหาและบุคลากร วุฒิการศึกษา การยอมรับของประชาชน และสภาพโดยทั่วไปของสถานที่ การวิจัยได้จัดให้มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นสถาบันการศึกษาสายสามัญที่มีคุณภาพสูงสุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มของสถาบันการศึกษาสายอาชีพของรัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏและสถาบันราชมนฑล) และสถาบันการศึกษาสายสามัญของเอกชน (มหาวิทยาลัยเอกชน) โดยกลุ่มที่ถือว่ามีคุณภาพต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับสถาบันประเภทอื่นๆ ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาซึ่งเป็นสถานศึกษาสายอาชีพของเอกชน

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่างๆ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้กับสถาบันการศึกษาของเอกชน (ร้อยละ 41.7) รองลงมาได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ (ร้อยละ 28.7) และวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ร้อยละ 13.5) ตามลำดับ (ตารางที่ 13) เมื่อพิจารณาสถานศึกษาประเภทต่างๆ กับที่ตั้งของชุมชนพบว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่ชานเมืองมีลักษณะของการกระจายข้อมูลที่คล้ายกับภาพรวม โดยครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยเอกชน ในขณะที่ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองจะมีลักษณะของข้อมูลที่แตกต่างจากภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างบางประการ กล่าวคือพบว่า สัดส่วนของครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยอาชีวศึกษาซึ่งดำเนินการโดยเอกชน และมหาวิทยาลัยของรัฐในละแวกชุมชนเมืองนั้นมีน้อยกว่าที่ปรากฏในชุมชนชานเมือง (ร้อยละ 9.8 และ 24.9 ตามลำดับ) ในขณะที่ชุมชนเมืองมีสัดส่วนของครัวเรือนที่อยู่ใกล้สถานศึกษาระดับปริญญาของรัฐที่เน้นสายอาชีพ เช่น สถาบันราชมนฑลและมหาวิทยาลัยราชภัฏ มากกว่าในชุมชนชานเมือง (ร้อยละ 12.3 และ 11.0 ตามลำดับ) (ตารางที่ 13)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่น่าสนใจบางประการสำหรับที่ตั้งของสถานศึกษาประเภทต่างๆ ในเขตชานเมืองและในเมือง กล่าวคือสถานศึกษาที่เน้นสายอาชีพ เช่นวิทยาลัยอาชีวศึกษา ซึ่งให้การศึกษาสูงสุดถึงระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงและอนุปริญญานั้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนในเขตชานเมือง (ร้อยละ 65.8 ของครัวเรือนทั้งหมดที่อยู่ใกล้วิทยาลัยอาชีวศึกษา) ในขณะที่สัดส่วนของสถานศึกษาสายอาชีพอื่นๆ ซึ่งถือว่ามีระดับคุณภาพที่สูงกว่าอย่างเช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏและสถาบันราชมนฑลนั้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนในเมือง (ร้อยละ 69.9 และ 66.9 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ตั้งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยราชภัฏและสถาบันราชมนฑล ตามลำดับ) สถาบันดังกล่าวถือว่ามีขีดความสามารถในการรองรับนักศึกษาได้มากกว่าวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน รวมทั้งให้การศึกษาสูงสุดถึงระดับปริญญาตรี โท และเอก (สำหรับบางสาขาวิชา) หากเปรียบเทียบ

สถาบันการศึกษาสายสามัญที่ให้การศึกษาระดับปริญญาของเอกชนและรัฐบาล จะพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ที่อาศัยในชุมชนเมืองและชุมชนชานเมือง ซึ่งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัย เอกชนนั้นมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 47.4 และ 41.5 ตามลำดับ) ในขณะที่ สัดส่วนของครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนชานเมืองส่วนใหญ่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยของรัฐ (ร้อยละ 32.1) มากกว่าชุมชนที่อยู่ในเมือง (ร้อยละ 24.9) (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 แสดงสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตชานเมืองและในเมือง

ที่ตั้งของชุมชน	สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน *				
	วิทยาลัยอาชีวศึกษา	สถาบันราชมงคล	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มหาวิทยาลัยของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
ชุมชนชานเมือง	16.8 (65.8)	4.7 (30.1)	4.8 (33.1)	32.1 (59.1)	41.5 (52.6)
ชุมชนในเมือง	9.8 (34.2)	12.3 (69.9)	11.0 (66.9)	24.9 (40.9)	42.0 (47.4)
รวม	13.5 (100.0)	8.3 (100.0)	7.7 (100.0)	28.7 (100.0)	41.7 (100.0)

หมายเหตุ: * แสดงร้อยละตามจำนวนผู้ที่เลือกคำตอบนั้น ๆ (Number of responses)
() ร้อยละภายในสมมติ (ประเภทของสถาบันการศึกษา)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากพิจารณาโอกาสในการให้การศึกษาแก่บุตร จากที่ตั้งของสถาบันการศึกษาซึ่งอยู่ใกล้ที่พักอาศัยแล้ว จะพบว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ ชานเมืองสามารถมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อสายอาชีพในวิทยาลัยอาชีวศึกษามากกว่า ผู้ที่อาศัยในชุมชนเมือง ในขณะที่กลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองอาจมีตัวเลือกอื่น ๆ ในการศึกษาสายอาชีพในระดับที่สูงขึ้นถึงขั้นปริญญาในสถาบันราชมงคลหรือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สำหรับโอกาสในการศึกษาระดับสูงในสายสามัญนั้น หาก พิจารณาจากความหลากหลายและจำนวนของมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนที่มี กระจายอยู่ทั้งในเขตชานเมืองและในเมือง จะเห็นว่าโอกาสในการเลือกสถานศึกษาที่ อยู่ใกล้เคียงชุมชนน่าที่จะใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ที่ตั้งของสถานศึกษาที่มีผลต่อโอกาสใน การเลือกศึกษาในสถาบันที่อยู่ใกล้ที่พักอาศัยแล้ว ประเภทของสถานศึกษาที่ประกอบ การโดยรัฐบาลและเอกชนยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อโอกาสในการศึกษาเช่นกัน เนื่องจากค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ด้านการศึกษา ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจส่ง เสียบุตรเพื่อการศึกษาในระดับสูงต่อไป

รายได้ อาชีพ และโอกาสในการศึกษาต่อ

การวิจัยได้เปรียบเทียบสภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มครัวเรือน ที่มีความประสงค์ให้บุตรได้เล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้นกับกลุ่มที่ไม่ต้องการให้บุตรนั้นเรียนต่อ ตารางที่ 14 แสดงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่าง ๆ พบว่ากลุ่มที่ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงและกลุ่มที่ไม่ต้องการนั้นมี รายได้เฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยกลุ่มที่ต้องการ ให้บุตรได้ศึกษาในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยของรายได้ครัวเรือนที่สูงกว่า (ค่าเฉลี่ย 17,937.31 บาท/เดือน) กลุ่มที่ไม่มีความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อ (รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 8,533.33

บาท/เดือน) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนแออัดและเคหะชุมชน ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้นเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนแออัดถือเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันเมื่อพิจารณาข้อมูลของกลุ่มที่ไม่มี ความประสงค์ให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูงนี้ พบว่าครัวเรือนที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดเป็นกลุ่มที่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 7,923.08 บาท/เดือน) รองลงมาได้แก่ครัวเรือนที่อาศัยภายในเคหะชุมชน (รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 12,500.00 บาท/เดือน) (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 แสดงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีในชุมชนลักษณะต่าง ๆ ที่มีความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูง

ความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูง	ลักษณะชุมชน	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปี (บาท)	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บาท)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
มี	ชุมชนแออัด	16,703.13	18,227.89	3,500.00	100,000.00
	บ้านเอื้ออาทร	14,000.00	5,887.84	6,000.00	20,000.00
	เคหะชุมชน	20,750.00	12,871.33	3,000.00	60,000.00
	บ้านสงเคราะห์	22,460.00	10,977.61	4,800.00	32,500.00
	รวม	17,937.31	14,927.08	3,000.00	100,000.00
ไม่มี	ชุมชนแออัด	7,923.08	3,303.07	5,000.00	17,000.00
	เคหะชุมชน	12,500.00	3,535.53	10,000.00	15,000.00
	รวม	8,533.33	3,583.03	5,000.00	17,000.00
รวม	ชุมชนแออัด	14,166.67	15,914.19	3,500.00	100,000.00
	บ้านเอื้ออาทร	14,000.00	5,887.84	6,000.00	20,000.00
	เคหะชุมชน	20,000.00	12,505.24	3,000.00	60,000.00
	บ้านสงเคราะห์	22,460.00	10,977.61	4,800.00	32,500.00
	รวม	16,217.07	14,041.20	3,000.00	100,000.00

หมายเหตุ: การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีความประสงค์ต่างกัน (t-test for Equality of Means):

ค่า $t=2.414$, $df=80$, $Sig. (2-tailed)=.018$, $Std. Error Difference=3,896.4013$ Lower= $1,649.894$, Upper= $17,158.07$

หากเปรียบเทียบความประสงค์ในการให้การศึกษาในระดับสูงแก่บุตรของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพในลักษณะต่าง ๆ กันจะพบว่ากลุ่มที่ไม่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีรายได้ที่ไม่แน่นอนจากการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 8.3) รองลงมาได้แก่ กลุ่มที่ค้าขายหรือมีธุรกิจเป็นของตนเอง (ร้อยละ 6.6) และกลุ่มที่มีอาชีพหาบเร่ (ร้อยละ 8.0) (ตารางที่ 15) จะเห็นว่ากลุ่มที่ประกอบอาชีพซึ่งมีรายได้ในระดับต่ำอย่างเช่นกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างและหาบเร่แผ่ลายนั้นอาจมีข้อจำกัดด้านการเงินในการส่งเสียบุตรให้เรียนต่อ อย่างไรก็ตามนอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว เหตุผลอื่นอาจเนื่องมาจากความต้องการแรงงานในการทำงานเพื่อช่วยหารายได้แก่ครัวเรือน มีครัวเรือนจำนวนไม่น้อยที่ต้องการให้บุตรออกมาช่วยค้าขายหรือหารายได้เพื่อส่งเสริม

ความเป็นอยู่ของครอบครัว บางครัวเรือนอาจต้องการให้บุตรออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อออกมาช่วยทำงานหรือต้องการให้เรียนจบเพียงภาคการศึกษาบังคับเท่านั้น

การให้การศึกษาแก่บุตรในปัจจุบัน

ตารางที่ 15 แสดงความประสงค์ให้บุตรได้ศึกษาต่อในระดับสูงของผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในปัจจุบัน

ความประสงค์ให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูง	การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้ปกครอง							รวม
	หาบเร่	รับจ้าง	งานฝีมือ	คนงานอุตสาหกรรม	ค้าขาย	ลูกจ้างบริษัท	วิชาชีพอิสระ	
มี	13.7% (92.0)	26.5% (91.7)	3.4% (100.0)	2.0% (100.0)	19.7% (93.4)	32.1% (99.4)	2.6% (100.0)	100.0% (95.1)
ไม่มี	23.1% (8.0)	46.2% (8.3)	—	—	26.9% (6.6)	3.8% (.6)	—	100.0% (4.9)
รวม	14.2% (100.0)	27.5% (100.0)	3.2% (100.0)	1.9% (100.0)	20.1% (100.0)	30.7% (100.0)	2.5% (100.0)	100.0% (100.0)

หมายเหตุ: () ร้อยละภายในสมมติ (การประกอบอาชีพในปัจจุบันของผู้ปกครอง)

Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value = 14.124a df=6, Asymp. Sig. (2-tailed) = .028

^a 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .49.

เมื่อพิจารณาการให้การศึกษาแก่บุตรในปัจจุบันพบว่า ครัวเรือนที่มีบุตรอายุ 19-25 ปีที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าการศึกษาระดับพื้นฐานมากที่สุดได้แก่ กลุ่มที่อาศัยในเคหะชุมชน (ร้อยละ 54.3) รองลงมาได้แก่บ้านสงเคราะห์ (ร้อยละ 40.9) ซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ชุมชนที่มีรายได้ต่ำสุดมีบุตรที่สำเร็จการศึกษาระดับสูงกว่าการศึกษาระดับพื้นฐานได้แก่ ชุมชนแออัด ซึ่งมีเพียงร้อยละ 12.5 เท่านั้น (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 แสดงความแตกต่างของระดับการศึกษาในปัจจุบันของบุตรอายุ 19-25 ปีที่อาศัยในชุมชนลักษณะต่าง ๆ

ลักษณะชุมชน	ระดับการศึกษาในปัจจุบันของบุตร				รวม
	ม.1-3	ม.4-8	สูงกว่าการศึกษาระดับพื้นฐาน	เลิกเรียนแล้ว	
ชุมชนแออัด	1.1% (60.0)	1.1% (100.0)	12.5% (47.2)	85.2% (76.2)	100.0% (70.8)
บ้านเอื้ออาทร	—	—	18.2% (13.9)	81.8% (14.9)	100.0% (14.4)
เคหะชุมชน	5.7% (40.0)	—	54.3% (26.4)	40.0% (4.6)	100.0% (9.1)
บ้านสงเคราะห์	—	—	40.9% (12.5)	59.1% (4.3)	100.0% (5.7)
รวม	1.3% (100.0)	.8% (100.0)	18.8% (100.0)	79.1% (100.0)	100.0% (100.0)

หมายเหตุ: () ร้อยละภายในแถว (ระดับการศึกษาในปัจจุบันของบุตร)

Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value = 51.572a df=9, Asymp. Sig. (2-tailed) = .000

^a 9 cells (56.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .17.

หากเปรียบเทียบจำนวนปีเฉลี่ยของการศึกษานูตรในช่วงอายุ 19-25 ปีของผู้อาศัยในชุมชนประเภทต่างๆ จะพบว่า ชุมชนแออัดและเคหะชุมชนจะมีค่าเฉลี่ยจำนวนปีการศึกษา (13.33 ปี และ 13.43 ปี ตามลำดับ) ซึ่งต่ำกว่าชุมชนบ้านเอื้ออาทรและบ้านสงเคราะห์ (14.00 ปี) อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านเอื้ออาทรมีค่าเฉลี่ยระดับอายุของบุตรในช่วง 19-25 ปีต่ำที่สุด (20.84 ปี) ทำให้อาจกล่าวได้ว่า บ้านเอื้ออาทรมีระดับการศึกษานูตรสูงสุด (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยของจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาของบุตรอายุ 19-25 ปีที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่างๆ

ลักษณะชุมชน		จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (ปี)	อายุเฉลี่ยของบุตรในช่วงอายุ 19-25 ปี
ชุมชนแออัด	ค่าเฉลี่ย	13.33	21.32
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.73	1.32
บ้านเอื้ออาทร	ค่าเฉลี่ย	14.00	20.84
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	.00	1.10
เคหะชุมชน	ค่าเฉลี่ย	13.43	21.63
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.80	1.91
บ้านสงเคราะห์	ค่าเฉลี่ย	14.00	21.59
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	.00	2.02
รวม	ค่าเฉลี่ย	13.51	21.29
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.54	1.41

หมายเหตุ: การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ระหว่างกลุ่ม ดังนี้

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา * ชุมชน	6.070	3	2.023	.845	.473
อายุบุตรในช่วง 19-25 ปี * ชุมชน	17.508	3	5.836	2.973	.032

สำหรับที่ตั้งของสถานศึกษาที่ผู้ปกครองในชุมชนต่างๆ ส่งบุตรไปเรียนนั้นพบว่าส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน โดยร้อยละ 27.4 เป็นสถานศึกษาที่อยู่ภายในละแวกชุมชนซึ่งสามารถเดินไปได้ และร้อยละ 58.9 เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ไม่ไกลชุมชนมากนัก สำหรับกลุ่มของครัวเรือนที่ส่งบุตรไปเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลชุมชนนั้นมีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 13.7) โดยพบว่าชุมชนบ้านสงเคราะห์มีสัดส่วนของครัวเรือนที่ส่งบุตรไปเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ไกลชุมชนมากที่สุด (ร้อยละ 20.0) (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงที่ตั้งสถานศึกษาในปัจจุบันของบุตรที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะต่างๆ

ลักษณะชุมชน	ที่ตั้งสถานศึกษาในปัจจุบันของบุตร			รวม
	อยู่ใกล้บ้านสามารถเดินไปได้	อยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก	อยู่ไกลจากที่พักมาก	
ชุมชนแออัด	28.4% (51.9)	59.5% (50.6)	12.2% (44.4)	100.0% 50.1%
บ้านเอื้ออาทร	20.0% (13.0)	63.8% (19.3)	16.2% (21.0)	100.0% (17.8)
เคหะชุมชน	21.4% (18.5)	65.7% (26.4)	12.9% (22.2)	100.0% (23.7)
บ้านสงเคราะห์	54.0% (16.7)	26.0% (3.7)	20.0% (12.3)	100.0% (8.5)
รวม	27.4% (100.0)	58.9% (100.0)	13.7% (100.0)	100.0% (100.0)

หมายเหตุ: () ร้อยละภายในสดมภ์ (ที่ตั้งสถานศึกษาในปัจจุบันของบุตร)

Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value =30.176a df=6, Asymp. Sig. (2-tailed) = .000

*0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.85.

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากการกระจุกตัวของสถาบันการศึกษาจะเห็นว่าสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในละแวกเดียวกันกับชุมชนแออัด และรองลงมาเป็นบ้านสงเคราะห์และเคหะชุมชนตามลำดับ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 แสดงสถาบันการศึกษาที่อยู่ในละแวกของชุมชนลักษณะต่างๆ

ลักษณะชุมชน	สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน *				
	วิทยาลัยอาชีวศึกษา	สถาบันราชสมภพ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มหาวิทยาลัยของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
ชุมชนแออัด	20.3 (63.8)	7.1 (48.1)	13.7 (78.1)	24.7 (48.9)	34.1 (51.2)
บ้านเอื้ออาทร	7.7 (1.7)	30.8 (14.8)	.0 (.0)	23.1 (3.3)	38.5 (4.1)
เคหะชุมชน	7.5 (5.2)	17.5 (25.9)	12.5 (15.6)	30.0 (13.0)	32.5 (10.7)
บ้านสงเคราะห์	17.9 (29.3)	3.2 (11.1)	2.1 (6.3)	33.7 (34.8)	43.2 (33.9)
รวม	17.6 (100.0)	8.2 (100.0)	9.7 (100.0)	27.9 (100.0)	36.7 (100.0)

หมายเหตุ: * แสดงร้อยละตามจำนวนผู้ที่เลือก (Number of responses)

() ร้อยละภายในสดมภ์ (สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน)

ความคาดหวังในการศึกษาและการประกอบอาชีพของบุตร

ในกลุ่มที่ต้องการให้บุตรได้ศึกษาต่อในระดับสูงส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่าบุตรควรจะได้รับการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 84.9) โดยมีความคาดหวังให้บุตรสำเร็จปริญญาตรีที่เดียวกันในทุกกลุ่มชุมชน โดยที่ชุมชนแออัดมีสัดส่วนที่ต่ำสุด (80.2%) ระดับที่มีความคาดหวังรองลงมาได้แก่ อนุปริญญา (ร้อยละ 6.9) และประกาศนียบัตร (ร้อยละ 6.2) ตามลำดับ (ตารางที่ 19) เมื่อพิจารณาแยกตามลักษณะของชุมชนพบว่า กลุ่มที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัดนั้นมีสัดส่วนของผู้ปกครองที่มีความคาดหวังให้บุตรศึกษาต่อเพียงระดับประกาศนียบัตรและอนุปริญญา หรือระดับที่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนลักษณะอื่นๆ (ร้อยละ 9.8 และ 7.4 ตามลำดับ) รองลงมาได้แก่ผู้ปกครองในชุมชนบ้านเอื้ออาทร (ร้อยละ 4.1 และ 9.0 ตามลำดับ) (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 แสดงระดับการศึกษาสูงที่สุดที่ต้องการสำหรับบุตร

ลักษณะชุมชน	ระดับการศึกษาที่ต้องการต่อบุตร				รวม
	ประกาศนียบัตร	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี	
ชุมชนแออัด	9.8%	7.4%	80.2%	2.7%	100.0%
	(82.5)	(55.6)	(49.1)	(69.2)	(52.0)
บ้านเอื้ออาทร	4.1%	9.0%	86.1%	.8%	100.0%
	(12.5)	(24.4)	(19.0)	(7.7)	(18.8)
เคหะชุมชน	.7%	5.4%	91.9%	2.0%	100.0%
	(2.5)	(17.8)	(24.8)	(23.1)	(22.9)
บ้านสงเคราะห์	2.4%	2.4%	95.1%	0.0	100.0%
	(2.5)	(2.2)	(7.1)	(0.0)	(6.3)
รวม	6.2%	6.9%	84.9%	2.0%	100.0%
	(100.0)	(100.0)	(100.0)	(100.0)	(100.0)

หมายเหตุ: * Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value =23.478a df=9, Asymp. Sig. (2-tailed) = .005

*5 cells (31.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .82.

ดังที่กล่าวข้างต้น ครึ่งเรือนส่วนใหญ่ส่งบุตรไปเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ใกล้บ้าน ทั้งนี้เหตุผลส่วนหนึ่งเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการหาที่พักชั่วคราวใกล้สถานศึกษา ด้วยเหตุนี้โอกาสในการศึกษาต่อในระดับสูงของบุตรจึงขึ้นอยู่กับว่ามีสถานศึกษาในระดับที่ต้องการอยู่ใกล้ชุมชนที่พักอาศัยหรือไม่ จากข้อมูลระดับการศึกษาที่ผู้ปกครองคาดหวังกับบุตรนั้น จะเห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อจนถึงระดับปริญญาตรีซึ่งสถานศึกษาที่เป็นทางเลือกได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน สถาบันราชมนฑล และมหาวิทยาลัยราชภัฏ สำหรับการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญาซึ่งส่วนใหญ่เน้นการศึกษาในสายอาชีพนั้นสามารถเลือกเรียนในสถาบันราชมนฑลหรือมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยของเอกชน และวิทยาลัยอาชีวศึกษา บางครัวเรือนที่ต้องการให้บุตรศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาคงต้องพิจารณาสถานศึกษาที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งมีความหลากหลายและศักยภาพในการให้การศึกษาในระดับปริญญาโทและเอกที่สูงกว่าสถาบันการศึกษาประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ความคาดหวังต่อ

การศึกษาระดับสูงสุดของบุตร ย่อมขึ้นอยู่กับการณ์สถาบันการศึกษาในประเภทที่ตรงกับความต้องการในละแวกบ้านหรือไม่

เมื่อพิจารณาความคาดหวังด้านการศึกษาระดับต่าง ๆ กับสถานศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันพบว่า ครึ่งเรือนส่วนใหญ่ที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับสูงส่วนใหญ่อาศัยในชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถาบันการศึกษาที่สามารถให้การศึกษาแก่บุตรในระดับที่คาดหวังได้ (ตารางที่ 21) เช่น ครึ่งเรือนที่ต้องการให้บุตรเรียนต่อจนถึงระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับสถาบันการศึกษาเอกชน (ร้อยละ 42.1) และมหาวิทยาลัยของรัฐ (ร้อยละ 31.9) ตามลำดับ อย่างไรก็ตามความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาต่อดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับการณ์สถาบันที่มีวุฒิการศึกษาดังที่ต้องการเท่านั้น แต่ความต้องการในการให้การศึกษาแก่บุตรในระดับสูงยังขึ้นอยู่กับค่าเล่าเรียนของสถานศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ค่าหนังสือ และอุปกรณ์ประกอบการเรียน

ตารางที่ 21 แสดงระดับการศึกษาสูงสุดที่ต้องการสำหรับบุตรและสถานศึกษาที่มีอยู่ในละแวกชุมชน

ลักษณะชุมชน	สถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน				
	วิทยาลัยอาชีวศึกษา	สถาบันราชชมคล	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มหาวิทยาลัยของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
ประกาศนียบัตร	32.1	.0	11.3	18.9	37.7
อนุปริญญา	10.6	10.6	3.0	30.3	45.5
ปริญญาตรี	12.2	6.8	7.1	31.9	42.1
สูงกว่าปริญญาตรี	21.7	13.0	4.3	21.7	39.1
รวม	13.3	6.8	7.0	30.9	42.0

หมายเหตุ: * แสดงร้อยละตามจำนวนผู้ที่เลือก (Number of responses)

สำหรับความคาดหวังในการประกอบอาชีพของบุตรในอนาคต พบว่าครึ่งเรือนส่วนใหญ่ไม่มีความคาดหวังใดๆ ต่ออาชีพของบุตร โดยต้องการให้เป็นไปตามความพึงพอใจและความสามารถของบุตรเอง (ร้อยละ 79.7) (ตารางที่ 22) ในกลุ่มที่มีความคาดหวังกับอาชีพของบุตรพบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท (ร้อยละ 6.5) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีและเห็นว่าจะสบายกว่าการทำงานในอาชีพที่ต้องใช้แรงงานอื่นๆ เช่น อาชีพรับจ้าง หรือก่อสร้าง อย่างไรก็ตามมีครึ่งเรือนจำนวนไม่น้อยที่ต้องการให้บุตรรับราชการ เช่น เป็นครู ทหาร ตำรวจ พยาบาล และข้าราชการอื่นๆ เนื่องจากความคาดหวังในการประกอบอาชีพเฉพาะทางบางประเภทจำเป็นต้องได้รับการศึกษาในสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนในวิชาชีพนั้นๆ โดยตรงด้วยเหตุนี้ความคาดหวังของผู้ปกครองดังกล่าวจึงต้องพิจารณาถึงสถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน ซึ่งสามารถรองรับความต้องการในการศึกษาเพื่อการทำงานในอาชีพที่คาดหวัง ตัวอย่างเช่นการประกอบอาชีพเกี่ยวกับช่างก่อสร้าง จำเป็นต้องได้รับการศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาหรือสถาบันราชชมคลที่มีการเรียนการสอนเฉพาะทางดังกล่าว ตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่าครึ่งเรือนส่วนใหญ่ที่ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพช่างก่อสร้างอาศัยอยู่ใกล้สถาบันที่ให้การศึกษาดังกล่าว (ร้อยละ 31.3 และ 12.5 สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและสถาบันราชชมคล) สำหรับวิชาชีพครูที่มีครึ่งเรือนส่วนหนึ่งต้องการให้บุตรได้ประกอบอาชีพ อาจพิจารณามหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีการสอนสาขา

วิชาการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพดังกล่าวโดยเฉพาะ จากข้อมูลจะเห็นว่าครัวเรือนในกลุ่มนี้มีเพียงส่วนน้อยที่อาศัยอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยราชภัฏ (ร้อยละ 11.8) (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 22 แสดงความคาดหวังด้านการประกอบอาชีพของบุตรในอนาคตแยกตามลักษณะของชุมชน

ลักษณะชุมชน	อาชีพที่ต้องการให้บุตรทำในอนาคต								
	ช่างก่อสร้าง	ครู	ค้าขาย	พยาบาล	ทหารตำรวจ	รับจ้างทั่วไป	แล้วแต่ใจตัว	พนักงานบริษัท	รับราชการ
ชุมชนแออัด	1.7%	.3%	.8%	2.2%	3.9%	.8%	78.7%	7.8%	3.9%
บ้านเอื้ออาทร	--	1.6%	.8%	3.3%	4.9%	--	84.6%	3.3%	1.6%
เคหะชุมชน	--	.7%	1.3%	2.0%	5.9%	2.0%	82.4%	3.3%	2.6%
บ้านสงเคราะห์	2.3%	9.3%	2.3%	2.3%	2.3%	--	65.1%	16.3%	--
รวม	1.0%	1.2%	1.0%	2.4%	4.4%	.9%	79.7%	6.5%	2.9%

หมายเหตุ: * Chi-Square Tests: Pearson Chi-Square Value =55.176a df=24, Asymp. Sig. (2-tailed) = .000

^a24 cells (66.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

ตารางที่ 23 แสดงระดับการศึกษาสูงสุดที่ต้องการสำหรับบุตรและสถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในละแวกชุมชน

ลักษณะชุมชน	สถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงชุมชน				
	วิทยาลัยอาชีวศึกษา	สถาบันราชมนฑล	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มหาวิทยาลัยของรัฐ	มหาวิทยาลัยเอกชน
ช่างก่อสร้าง	31.3	12.5	12.5	.0	43.8
รับจ้างทั่วไป	26.3	26.3	15.8	15.8	15.8
ครู	11.8	5.9	11.8	23.5	47.1
พยาบาล	12.5	4.2	4.2	29.2	50.0
ทหาร/ตำรวจ	8.6	8.6	13.8	31.0	37.9
รับราชการ	.0	7.4	.0	44.4	48.1
พนักงานบริษัท	13.0	4.3	4.3	31.9	46.4
ค้าขาย	10.0	20.0	.0	10.0	60.0
แล้วแต่ใจตัว	14.2	6.8	6.5	31.5	41.0
รวม	13.9	7.2	6.8	30.7	47.4

หมายเหตุ: * แสดงร้อยละตามจำนวนผู้ที่เลือก (Number of responses)

สรุปแนวโน้มนโยบายที่ได้จากผลการวิจัย

จากการสำรวจสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนที่มีรายได้ต่ำสุดอันได้แก่ชุมชนแออัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีความต้องการที่อยู่อาศัยสูงสุดเนื่องจากมีบุตรที่ต้องดูแลจำนวนมาก มีรายได้ครัวเรือนต่ำ และมีขีดความสามารถในการส่งเสียบุตรไม่มาก ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นชัดว่าความประสงค์ในการให้บุตรได้มีการศึกษาที่สูงขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นสำคัญ ความสามารถในการจ่ายเพื่อการศึกษามิได้พิจารณาเฉพาะค่าเทอมเท่านั้น ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษายังรวมถึงค่าอุปกรณ์ส่งเสริมการศึกษา เครื่องแบบ ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางและค่าใช้จ่ายประจำวันอื่นๆ ด้วยเหตุนี้โอกาสที่ผู้ซึ่งอยู่อาศัยในชุมชนแออัดหรือชุมชนผู้มีรายได้น้อยอื่นๆ จะสามารถเลื่อนขั้นทางสังคมของครัวเรือนไปสู่สภาพที่ดีขึ้นทั้งทางด้านการอยู่อาศัย การมีอาชีพที่

มั่นคงและการมีที่อยู่อาศัยที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพนั้น ย่อมต้องอาศัย การให้โอกาสในการศึกษาสำหรับบุตรในอนาคต

สำหรับผู้ปกครองหรือผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้มีรายได้น้อยในปัจจุบันอาจมีข้อ จำกัดด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น อายุ การศึกษา และอาชีพ เป็นต้น ที่ทำให้ไม่สามารถ พัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคมของครัวเรือนได้ อย่างไรก็ตามโอกาสในการสนับสนุนให้คนในรุ่นต่อไปที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้มีรายได้น้อยได้มี การศึกษาที่ดี มีโอกาสในการประกอบอาชีพและมีรายได้ที่มั่นคง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนเหล่านี้ไปสู่การมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นการวางนโยบายด้านที่อยู่อาศัยของรัฐสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเมือง นั้นจึงมิได้เป็นเพียงการจัดหาบ้านที่พอเพียงต่อความต้องการ แต่หากเป็นการเพิ่ม ศักยภาพของครัวเรือนในการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอย่างยั่งยืน หลุดพ้นจากวงจร แ่่งความยากจนและดำรงชีวิตอยู่ในสภาพการอยู่อาศัยที่แออัดและเสื่อมโทรมดังที่เป็น อยู่ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้บุตรในรุ่นต่อไปของครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยให้ได้ รับการศึกษาในระดับสูงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่เพียงแต่การจัดหาสถานการศึกษาที่มี คุณภาพรองรับต่อความต้องการในการศึกษาระดับสูงเท่านั้น รัฐบาลยังคงต้องคำนึงถึง ข้อจำกัดในด้านการเงินของครัวเรือนเหล่านั้น ในด้านค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง นโยบายด้านที่อยู่อาศัยของรัฐบาลจึงจำเป็นต้องรวมการสนับสนุน ด้านการศึกษาแก่ชุมชนควบคู่ไปกับการจัดหาที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ ในขณะเดียวกัน รัฐบาลจะต้องมีนโยบายส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ปกครองในปัจจุบันให้มีรายได้ เพียงพอแก่การสนับสนุนการศึกษาสำหรับบุตรในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ahmad, Adi. Mustafa et al., Low-cost housing projects in Khartoum with special focus on housing patterns. Habitat International 26 pp. 139-157 2002.
- [2] Burgess, R. "Petty Commodity Housing or Dweller Control? A Critique of the Work of John F.C. Turner" in Ward, P. (ed.) Self-Help Housing A Critique, London: Mansell Publishing Limited. 1978
- [3] Burgess, R. "The International Sponsorship of Self-Help Housing and the Reproduction of Labor Power Theory", (Manuscript), London, 1987.
- [4] Burgess, R. "The Limits of Self-Help Housing", development and Change, 1985 16,2:271-312
- [5] Cantanese et., al Introduction to Urban Planning. New York: McGraw-Hill 1979
- [6] Camagni, Roberto et al., Urban mobility and urban form: the social and environmental costs of different patterns of urban expansion. Ecological Economics Vol. 40 pp. 199-216 2002.
- [7] Cummings, Jean L., et al., Measuring the consequences of promoting inner city homeownership Journal of Housing Economics. Vol. 11. pp. 330-359. 2002.
- [8] Daniere, Amrita G. Poverty and Access: Differences and Commonalities across slum communities in Bangkok. Habitat International vol. 23. No. 2 pp. 271-288 1999.
- [9] Dasgupta, Partha et al., On Measuring the Quality of Life. World Development Vol. 20 No. 1 pp. 119-131 1992
- [10] Ferguson, Bruce et al., New approaches to progressive housing in Latin America: A key to habitat programs and policy. Habitat International 27 pp. 309-323 2003.
- [11] Foxley, A. Latin American Experiments in Neoconservative Economics University of California Press, Berkeley, Los Angeles. 1983
- [12] Kwitko, Ludmilla. "The Dynamics of Shelter in Hong Kong: Local Manifestations and Global Linkages." A MURP Paper, Department of Urban Planning, University of Hawaii 1989
- [13] McCarney et.al. "Towards an Understanding of Governance" in Stern, R. Perspectives on the City V. 4 Toronto: Center for Urban and Community Studies 1995
- [14] McCarney. "Four Approaches to the Environment of Cities" in Stern, R. Perspectives on the City V. 4 Toronto: Center for Urban and Community Studies 1995

- [15] Olotuah, A. O., Recourse to earth for low-cost housing in Nigeria. Building and Environment 37 pp. 123-129. 2002.
- [16] Ong, Seow-Eng et al., Price Discovery between Private and Public Housing Markets. Urban Studies, vol. 39, No. 1 pp. 57-67, 2002
- [17] Rakodi, Carole. Housing markets in Third World cities: research and policy into the 1990s. World Development vol. 20. No 1 pp. 39-55 1992
- [18] Safier, M. "The Passage to Positive Planning", Habitat International, Vol 7, No 5/6 1983
- [19] Sahachaisaeree, Nopadon. The Political Economy of Land and Housing for the Urban Poor in Bangkok: A Case Study in Klong Toey and Wat Chonglom Settlement. A dissertation in partial fulfillment of the requirement for the degree of Doctor of Philosophy. University of Hawaii. 1995.
- [20] Savasdisara, Tongchai et al., Residential satisfaction in private estates in Bangkok. Habitat International. Vol. 13 No. 1 pp. 65-73. 1989.
- [21] Sheng, Yap Koe et al., The development of housing for women factory workers in Bangkok: A case study of Klong Luang District. Habitat International Vol. 22 No. 3 pp. 313-326 1998. The Urban Edge (TUE) "Housing, Macro Policies: Tracing the Links", Vol 12, No. 3. 1988.
- [22] Turner, J. "Future Directions in Housing Policies." In Wakely, P. (ed.): Housing in Development. Policies, Programmes and supports, DPU, London. 1987.
- [23] Turner, J. "Housing by People. Towards Autonomy in Building Environments", London: Marion Boyer. 1976.
- [24] UNCSH The Global Strategy for Shelter to the Year 2000, Nairobi, UNCSH 1990.

ประวัติผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.นพดล สหชัยเสรี

สถ.บ. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง, 2519

คม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523

M.Sc. Asian Institute of Technology, 2523

Ph.D. University of Hawaii, Manoa, 2534

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ ด้านการวางแผนภาคและเมือง

ประธานหลักสูตรปริญญาเอก สาขาการวางแผนภาคและเมือง

หัวหน้าบริหารหลักสูตรปริญญาเอก สาขาสหวิทยาการวิจัยเพื่อการออกแบบ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง